

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה יב.

עין משפט נר מצוה

נב א מיי פ"ג מהל' משער הלכה ט סמנ עשיר קנה:
 ס ב מיי פ"ה מהל' דמועות הלכה יא ופ"ד ממלכות הלכה יב סמנ עשיר קלו טו"ע י"ד סימן שלף ט"ק פ:
 ומקרי ליה חדש שני מכלל דבתשרי נברא העולם כו. ר' יהושע אומר שבעה עשר באורי היה ומקרי ליה חדש שני. מכלל דבניסן נברא העולם. ואקשינן הניחא לר' יהושע אשכחין ניסן דאיקרי ראשון לחדשים, נמצא אייר שני לחדשים נ"א: שני לון אלא לר' אליעזר דאמר מרחשון, למה נקרא שני. ושניון שני לרין, דתני בארבעה פריקים העולם נידון וזה פריק מהן. בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון. כלומר מרחשון הוא שני לחדש שניגמר עליהן הדין. ואקשינן טוב בשלמא לר' אליעזר, דאמר מנהג העולם להיות מזל כימה שוקע ביום ועולה בלילה, ושניה הקב"ה והעלהו ביום במזרח, היינו דאיכא שני. אלא לר' יהושע במאי שניה. עליהן גשמים ורותחין מן השמים שלא כדרך כל הגשמים. מנא לן שנאמר וישכרו המים. פי' נחו מרתחתם [נ"א: מרחתן]. ונח רבנן הכמי ישראל מונין למבול. והוא חשבון הלכנה מתשרי חרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם. ולתקופה יהוה חשבון השמש חרבי יהושע. וזכמי אומות העולם מונין אף ללכנה מניסן כו' השורית. וליקרות. פרי תנא מעשר ירק והוא מדרבנן ופיר' ראש השנה שלו תשרי, וכל שכן מעשר דגן (ומעשר). תנא לירקות ולמעשרות מי שדרכו להאגד אגודות, משיאגד נגמרה מלאכתו והנה נחתיים במעשר, ושאינן נאגד משימלא את הכלי. ואידי דתנא ירקות תנא מעשרות. תנו רבנן ליקט ירק יש [ראל] ערב ראש השנה עד שלא תבא השמש, ויחזר וליקט גרי

אל"א לרבי אליעזר מאי שני. ואע"ג דלרבי אליעזר בתשרי נברא העולם (י) דהיינו לענין השנים ראוי לנמנו ממנו לענין מנין החדשים אין מונין ממנו לקרות מרחשון שני לחדשים ניסן ראשון: **למבול** חרבי אליעזר. אע"ג דסבירא להו כרבי יהושע דניסן נברא העולם מדמויין לתקופה חרבי עולם (י) ושנות החמה מתשרי משום דתשרי ראש לשנים ולשמיינן וליוצלות: **ולירקות** ופירייהו. ומתמינן ללא קמני לנדרים דהפסק' לא מיירי דכפרישית לעיל (ד. ק. ג. ד"ה דהפסקה) גבי ולעיוורים: **תנא** דרבנן. מדתנן לירקות יומר משאר כל פירות משמע דלל שאר פירות מעשרין לאוריימא וכן משמע דריש מסכת מעשרות זירושלמי דריש כולהו מקרא חוץ מירקות ומסיק דמעשר ירקות מדצרייהו והכי איתא הסם עשר מעשר את כל תבואת זרעך כלל ופרט אין כלל אלא מה שצפרט וכן לי אלא תבואה קטנית מנין ת"ל רץ וזע עז וגרירי יכול שאני מרצה זרע לוף העליון זרע כרשין זרע לפת וזון ושאר זרעווי גנה שאינם נאכלין ת"ל מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ פרי העץ לרבות כל פירות האילן יכול שאני מרצה חרובי שיהיה וזלמוי ומרובי גדירה ת"ל מפרה העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין איסי בן עקיבא אומר המעשרות לירקות מדצרייהו והכי נמי איתא זירושלמי בסקוף חלה רבותינו שצובנה

(ט) והוצרך לשנות סדר זרעיה והעלה זרע כימה זיוס ונטל שני כוכבים ממנו ומעיינות מתמעטין בחמה ימות החמה ופסקו הגשמים ושינה סדר זרעיה ומגברו המעיינות וטעם: **ו יוס שמול כימה עולה זיוס**. שזמרחשון עולה עקרב צמחלת היום ואחריו קשת נמצא טלה עולה בסקוף היום: **שינה עליהם כו'**. פירין פריק יוס: שינה: היינו **דכסיב שני**. שהרי אייר שני לחדשים: **שני לרין**. שגזרה גזירה עליהן בתשרי שלפניו: הכי גרסינן בשלמא לר' יהושע היינו דשינה. דהעלה מזל כימה זיוס ועוד שינה למגזרות מעיינות: **וחמה המלך שכנה**. וסמס חמה ורחמת היא כדכתיב (י) וזממו עברה זו: **חכמי ישראל מונין למבול כו' אליעזר**. מונין שנות נח וצריאת עולם ושנות הדורות כו' אליעזר מונין מתשרי תחלת השנים ולא משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ראש השנה לשנים וניסן נברא העולם כדקתני: **ולקופה חרבי יהושע**. כשמויין תקופת החמה והלכנה מונין מניסן לומר שמויין נבראו וצמחלת ליל רביעי שמשח חמה בניסן לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא ד' רביעי היום לפי שלעולם יוס ורביע בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה וכן מולדות הלכנה מונין מולד ניסן ראשון בלי רביעי בתשעה שעות ומרמ"ב חלקים: **אף למבול**. כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן למנות ומבול באייר ירד (א) ע"כ משתאמר באתח ופש ממות זרעיהו

(א) [לעיל ט. ט. ט. סנהדרין ק: וזמס ק"ב: א. ונימנו ב: וז"ל. ד] מעשרות פ"א מ"ה מולין א. [א. ומוספתא פ"א ה"ח ע"ש ומוספתא דמרחשון פ"ב ה"ה ה"ו ע"ש.] (י) ש"ן לר' א"ל: (י) וחסר א. [א. י"ל מה משקין. (ט) וי"ע מוספתא כנורות ג. ד"ה וזמני רוח ע"ז מת. ד"ה צל ומ"ס. מולין ו: ד"ה ומ"ס.]

תורה אור השלם

1. ויחבר אליהם את נח ואת כל הבהמה ואת כל הבהמה אשר ארו בתבה ויעבר אליהם רוח על הארץ ויחפו המים: בראשית ח א
2. ויתלו את הקוף על היקף אשר הכין למרדכי ויחמת הקוף ש"קב: אסתר י

הגרות הב"ח

(א) ג' ונטל שני סוככים מכימה והיצל: (ב) רש"י בריש העמוד והוצרך לנול סדר זרעיהו ממקח ושליל יוס שמול כימה שוקע ביום ומעיינות מתמעטין ומוסות ימות החמה ופסקו הגשמים ושינה עליהן סדר זרעיהו והעלה זיוס כימה זיוס ונטל שני סוככים ממנו ומגברו המעיינות וטעם: (א) ד"ה אף למבול כו' ומבול באייר ירד ור"ב כשתאמר באתח: (ד) רוב ד"ה אלא כו' נברא העולם מכל מקום נהי לענין: (ה) ר"ה לנבול כו' ענת נח וצריאת עולם מתשרי כו' ומיתת ושנות החמה נמקח:

גליון הש"ס

נברא אלא לר"א מאי שני. עיין ב"ר"ק מ"א ח ב בשם תרגום יומן שם לפני הומו שיהא ממנרים היה תשרי חש ראשון כי בתשרי נברא עולם ומשימלא ש"ל ממנרים ניסן הוא ראש לחדשים ע"ש א"כ מאז שפיקו הכא אלא לר"א מאז שני הא מקודם היה תשרי ראשון לחדש ופירי קרי למרחשון שני לחדשים:

מוסף רש"י

והמת המלך שבעה. ונה מרחשון. הכא נמי מוס ממנו מרחשון (סנהדרין קח). ירק האגד. שזרבו לאגודו משיאגד. הוקבע למעשר והאכר בצריבת לרבי (חולין ט. ט.)

רבינו הגנאל

ומקרי ליה חדש שני מכלל דבתשרי נברא העולם כו. ר' יהושע אומר שבעה עשר באורי היה ומקרי ליה חדש שני. מכלל דבניסן נברא העולם. ואקשינן הניחא לר' יהושע אשכחין ניסן דאיקרי ראשון לחדשים, נמצא אייר שני לחדשים נ"א: שני לון אלא לר' אליעזר דאמר מרחשון, למה נקרא שני. ושניון שני לרין, דתני בארבעה פריקים העולם נידון וזה פריק מהן. בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון. כלומר מרחשון הוא שני לחדש שניגמר עליהן הדין. ואקשינן טוב בשלמא לר' אליעזר, דאמר מנהג העולם להיות מזל כימה שוקע ביום ועולה בלילה, ושניה הקב"ה והעלהו ביום במזרח, היינו דאיכא שני. אלא לר' יהושע במאי שניה. עליהן גשמים ורותחין מן השמים שלא כדרך כל הגשמים. מנא לן שנאמר וישכרו המים. פי' נחו מרתחתם [נ"א: מרחתן]. ונח רבנן הכמי ישראל מונין למבול. והוא חשבון הלכנה מתשרי חרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם. ולתקופה יהוה חשבון השמש חרבי יהושע. וזכמי אומות העולם מונין אף ללכנה מניסן כו' השורית. וליקרות. פרי תנא מעשר ירק והוא מדרבנן ופיר' ראש השנה שלו תשרי, וכל שכן מעשר דגן (ומעשר). תנא לירקות ולמעשרות מי שדרכו להאגד אגודות, משיאגד נגמרה מלאכתו והנה נחתיים במעשר, ושאינן נאגד משימלא את הכלי. ואידי דתנא ירקות תנא מעשרות. תנו רבנן ליקט ירק יש [ראל] ערב ראש השנה עד שלא תבא השמש, ויחזר וליקט גרי

היו מפרשיין תרומות ומעשרות עד שצאו הרוצים וצטלוס מאלן אינון הרוצים תרגמוניא ר' זעירא רב יהודה בשם שמואל חלה בחו"ל ותרומת חו"ל אולכ והולך ואח"כ מפריש רבי אבא בשם שמואל אומר לא חשו אלא לדגן ומירוש ויחזר רבי אילא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה בלבד אבל לירקות אפילו לתרומה לא חשו דתני איסי בן עקיבא המעשרות לירקות מדצרייהו מכל הני משמע דשאר כל פירות לאוריימא אבל אי אפשר לומר כן דלקמן בפירקין (דף טו): אמרו מעשר חרובין דרבנן ובפרק כ"ז מדברין (בבב"ב דף לו.) מעשר דלף מדרבנן ובפרק אלו עוברין (פסחים דף מד.) מעשר תבלין דרבנן ואפילו תאניס ורמונים ותמרים דכתיב בקרא דארץ חטה פטורין מן המעשרות דלא מחייב מדאורייתא אלא דגן ותירוש וינהג כדאמרינן בפ' מעשר דבמה (בבב"ב דף גז.) תירוש ודגן מקיש (י) משקין דקדשים דתרומת (דגן) תירוש ויחזר אין מידי אחרינא לא וממעט דבש תמרים ויין תפוחים וזרע צילה (דף ג.) וסם) האי תנא תנא דלטרט קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפילו דרבנן לא צטיל והא דמשמע בסקוף הערל (בימות דף פא.) וסם) דעיגול בעיגולין אינו עולה אי תרומה בזמן הזה לאוריימא אע"ג דלעולם תרומת דרבנן מ"מ כעין לאוריימא תקון והא דתניא בפרק אלו הן הלווקין (מכות דף יט.) גבי כהן שעלתה צידו תאנה של טבל דכהן שאכלה לוקה אחת וזר שאכלה לוקה שמים וכן הא דתנן במסכת פרה פ' ללווחית שהניחה וכו' (פ"א מ"ג) גבי צילה של תרומה שנפלה למי חטאת דהאכלה צמיחה כל הני לסימני צעלמא ונפקא מינה לתרומה לאוריימא אי נמי מכת מרדות ומיתה לקוצרו בין רשעים גמורים והא דאמרינן בפרק סנודר מן הירק (מדרס דף נה.) דדגן מידי דמדגן משמע אפי' קטנית היינו בלשון בני אדם והא דקאמרינן זירושלמי ירקות מדצרייהו היינו סמך מן הפסוק ואע"ג דצמורות כתיב בסקוף פירשת צמקותי ובספרי צפרשת עשר מעשר תניא זרע הארץ לרבות שום ושחלים וגרגר והדר תני מנין לרבות הירקות למעשרות ת"ל וכל מעשר משום דלא משתמע שפיר מקרא לא חשיב ליה אסמכתא גמורה אי נמי צרייתא דאיסי בן עקיבא פליגא"ש:

איירי דרביא ליה אקדמה. ובפ"ק דפאה (משה ה) תנן לענין פאה האוב והסרויין מדאורייתא לא מחייבי צפאה אלא זיתים וגפנים דכתיבי בקרא כדריש צפרק הזרוע (חולין דף קלא.) ארבע שבכרם שמים שצאילן כגון זיתים והשתא אי משום דחציצא ליה מילתא דרבנן אקדים אוג ומרובין ליתני זיתים וגפנים לצסקוף דפרקין זרע צמות (דף ג.) וסם) ליתנייה לאחות אלה לצסקוף והתם שגאל כסירויין וצמנעו וי"ל דהתם צפאה ליה אמת אלא לפרושי אלו שפליטו כחמד חלף לא חייס למתנייהו עשה הסדר אי"נ האחרון אחריו אין לקיעטן כחמד כולי האי כמו הראשון שלפניו ופאה שייך דצבר שלקיעטן כחמד ותני לא זו אף זו: **אחד מעשר בהמה** ואחד מעשר דגן. כר"ש דאמר צמנתיין אחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה ותימה דה"מ לטוני ד"ה ולפרושי מעשרות כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני כדתנן זרע צמנתיין ראש השנה ומעשרות ולעיל נמי בפירקין (דף ד.) גבי צל תאחר קמני מעשרות וקמני נמי כזכר ומעשר דהיינו מעשר בהמה ועוד קשיא דאי מהדר לאקשווי אמאי תני מעשרות לשון רבים זרישא ה"ל לאקשווי אירקות דהא תנא ירקות זרישא והדר מעשרות ונראה לי דלאו אכרייתא פריק אלא אמנתיין קאי דקמני וליקרות משום מעשרות דהס מדרבנן ליתני מעשר סתם והוא ידענא דככל מעשר איירי בין זירק בין דגן ומשני משום דהוה משמע אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן סתם כו' שמעון והדר דייק אמאי תנא ירקות לשון רבים וה"ה דהוה מני לאקשווי לשמתיין ואיזובלות ומה שיכול למנאו טעם מפרש"י **ירק הנאגד משיאגד**. לענין גורנו למעשרות מיתני צפ"ק דמעשרות (משה ה) אבל לענין חש וישן תלוי בלקיעטה: **משימלא** את הכלי. צסיפא קמני ואס אינו ממלא את הכלי משילקט כל כרכי: משתבא

שחזכו המים ניסן הוא שהרי משפט דור המבול שנים עשר חדש: **ולירקות**. מעשר ירק לענין חדש וישן שאין תורמין מירק הנלקט ערב ר"ה על הנלקט אחר ר"ה: **ולנדרים**. לקמן (פ"ג) מפרש: **סנה דרבנן**. השעינן שיש ר"ה קצוע לענין חדש וישן כמעשר פרי דרבנן והדר תנא מעשר דגן שאף לו יוס קצוע לחדש וישן שלו: **ותנא ידון**. דתנא לירקות ולא תנא למעשרות: **סנה דרבנן**. ואשמועינן דיוס קצוע לו כ"ש לאוריימא: **ירק הנאגד**. שזרכו בגזודות: **משיאגד**. הו גורנו למעשר וחסור לאכול ממנו ערשי עד שעשר: **ליקט ירק**. אשמועינן דירק בתר לקיעטה איל לענין מעשר ואף על פי שגדל צפנה אחת אס נלקט צפתי שנים הו חש וישן וישן שאין תורמין מן החדש על היסן דכתיב (דברים יד) שנה שנה: שניה

דאוריימא שאר מיינס מדרבנן ובפרק העור והרועב (חולין דף קכ.) וסם) משקין דקדשים דתרומת (דגן) תירוש ויחזר אין מידי אחרינא לא וממעט דבש תמרים ויין תפוחים וזרע צילה (דף ג.) וסם) האי תנא תנא דלטרט קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפילו דרבנן לא צטיל והא דמשמע בסקוף הערל (בימות דף פא.) וסם) דעיגול בעיגולין אינו עולה אי תרומה בזמן הזה לאוריימא אע"ג דלעולם תרומת דרבנן מ"מ כעין לאוריימא תקון והא דתניא בפרק אלו הן הלווקין (מכות דף יט.) גבי כהן שעלתה צידו תאנה של טבל דכהן שאכלה לוקה אחת וזר שאכלה לוקה שמים וכן הא דתנן במסכת פרה פ' ללווחית שהניחה וכו' (פ"א מ"ג) גבי צילה של תרומה שנפלה למי חטאת דהאכלה צמיחה כל הני לסימני צעלמא ונפקא מינה לתרומה לאוריימא אי נמי מכת מרדות ומיתה לקוצרו בין רשעים גמורים והא דאמרינן בפרק סנודר מן הירק (מדרס דף נה.) דדגן מידי דמדגן משמע אפי' קטנית היינו בלשון בני אדם והא דקאמרינן זירושלמי ירקות מדצרייהו היינו סמך מן הפסוק ואע"ג דצמורות כתיב בסקוף פירשת צמקותי ובספרי צפרשת עשר מעשר תניא זרע הארץ לרבות שום ושחלים וגרגר והדר תני מנין לרבות הירקות למעשרות ת"ל וכל מעשר משום דלא משתמע שפיר מקרא לא חשיב ליה אסמכתא גמורה אי נמי צרייתא דאיסי בן עקיבא פליגא"ש: